



**Студија на опсег на
различните форми на
сексуално насилство во
Р.Македонија**



Kvinna till Kvinna

Студијата на опсег на различни форми на сексуално насилство во Р.Македонија е во рамки на проектот на Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство „На пат кон ЕУ: Спречување на насилството врз жените во Република Македонија“ кој е имплементиран со поддршка од шведска фондација Квина тил Квина.

Основна цел на проектот е унапредување на дијалогот со донесувачите на одлуки во насока на унапредување на постоечката законска рамка за родово базирано насилство, вклучувајќи го и семејното насилство, а во согласност со препораките на Конвенцијата на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и домашно насилство (Истанбулска Конвенција).

Ноември 2017, Скопје

Издавач:

Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – Глас против насилство

Автори:

Елена Димушевска
Љупка Трајановска

Истражувачки тим:

Наташа Димитровска
Александра Петкова

Графички дизајн

ГРАФИК МАК ПРИНТ

Тираж:

100 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје
364.633:316.346.2(497.7)
ТРАЈАНОВСКА, Љупка
Студија на опсег на различните форми на сексуално насилство во Р.
Македонија / Љупка Трајановска, Елена Димушевска. - Скопје :
Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство -
Глас против насилство, 2017. - 75 стр. ; 25 см
Фусноти кон текстот. - Публикацијата е во рамки на проектот " На пат
кон ЕУ: Спречување на насилството врз жените во Република
Македонија". - Библиографија: стр. 72-75

ISBN 978-608-65946-5-7

1. Димушевска, Елена [автор]

а) Сексуално и родово насилство - Македонија

COBISS.MK-ID [105179914](https://nbp.mk/COBISS.MK-ID/105179914)

Содржина

Вовед.....	5
Цел на студијата	7
Структура.....	8
ПОГЛАВЈЕ I Сексуално насилство	9
1. Дефинирање на феноменот сексуално насилство.....	9
2. Форми на сексуално насилство.....	10
3. Особено ранливи групи на лица.....	12
4. Состојбата со сексуалното насилство во Р.Македонија.....	16
5. Национално законодавство кое го регулира сексуалното насилство	19
6. Конвенција за спречување и борба против насилство врз жените и домашно насилство	23
ПОГЛАВЈЕ II Спроведена анализа	25
1. Методологија.....	25
2. Добиени наоди од спроведено истражување.....	34
2.1 Препознавање на форми на сексуално насилство.....	34
2.1.1 Препознавање на форми на сексуално насилство во рамки на семејното и интимното партнерско насилство	36
2.1.2 Препознавање на форми на сексуално вознемирување	39
2.1.3 Препознавање на облици на сексуално вознемирување на работно место	41
2.2 Стереотипи и предрасуди за сексуалното насилство	44
2.3 Зачестеност на сексуалното насилство	46

2.4 Пријавување на случаи на сексуално насилство	49
2.5 Медиумско известување за случаи на сексуално насилство	60
Поглавје III Генерални Заклучоци	61
Митови и факти за сексуалното насилство	66
Користена литература.....	67

Вовед

Насилството врз жените е присутно во сите култури, региони, земји и општества, а неговите корени лежат во нееднаквата распределба на моќ и нееднаквите можности помеѓу мажите и жените, како и во континуираното дискриминаторско однесување кон жените во сите сфери на општественото живеење. Насилството претставува сериозен општествен проблем и затоа е од суштинско значење да се разбере и третира. Насилството врз жените се разбира како „кршење на човековите права и форма на дискриминација врз жените и ги означува сите акти на родово засновано насилство коишто доведуваат или веројатно ќе доведат до физичка, сексуална, психичка или економска повреда или страдање на жените, вклучувајќи и закани за такви акти, изнуда или произволно лишување од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или приватниот живот“ (Истанбулска Конвенција).

Сексуалното насилство е форма на родово базирано насилство која што остава сериозни и долготрајни последици врз целокупното здравје на жртвата. Жените се непропорционално изложени на сите форми на сексуално насилство, а мажите најчесто се сторителите.

Сексуалното насилство е прашање кое ретко се дискутира во нашата земја. Игнорирањето на појавата на сексуално насилство не ја намалува сериозноста на проблемот, ниту пак ја намалува болката на жените и девојчињата кои биле жртви. Игнорирајќи го проблемот, државата ги игнорира и минимизира чувствата и искуствата на жртвите чиј што интегритет бил повреден.

Според статистиките на светско ниво кои ги прибираат различни експертски меѓународни организации:

➤ Се проценува дека 35 проценти од жените во светот имаат искусено физичко и/или сексуално насилство од интимниот партнер или сексуално насилство од страна на непартнер во одреден момент во својот живот. Сепак, некои национални студии покажуваат дека до 70 проценти од жените доживеале физичко и/или сексуално насилство од интимниот партнер во текот на животот.¹

➤ Околу 120 милиони девојки (под 18 години) во светот (малку повеќе од 1 во 10) имаат искусено принуден сексуален однос или друг вид присилни полови дејствија во одреден момент во својот живот. Досега најчестите сторители на сексуалното насилство врз девојчињата се сегашни или поранешни сопрузи, интимни партнери.²

➤ Жените сочинуваат 51% од жртвите на трговија со луѓе откриени на глобално ниво. Жените и девојките заедно сочинуваат 71%. Девојчиња се речиси 3 од секои 4 жртви на трговија со деца. Речиси 3 од секои 4 жртви на трговија со жени и девојки се тргувани заради сексуална експлоатација.³

➤ Според извештајот на Европската Унија, една од 10 жени пријавила дека доживеала сајбер малтретирање, почнувајќи од својата 15 година (вклучувајќи добивање несакани, навредливи сексуално експлицитни пораки или СМС пораки, или навредливи, несоодветни понуди на сајтовите за социјално вмрежување). Ризикот е најголем кај младите жени на возраст помеѓу 18 и 29 години.⁴

¹ World Health Organization, Department of Reproductive Health and Research, London School of Hygiene and Tropical Medicine, South African Medical Research Council (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence

² UNICEF (2014). Hidden in Plain Sight: A Statistical Analysis of Violence against Children, p. 167.

³ UNODC (2016). Global Report on Trafficking in Persons 2016, p. 7, 28.

⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (2014). Violence against women: an EU-wide survey, p. 104

Цел на студијата

Студијата на опсег за сексуално насилство се фокусира на состојбите со сексуалното насилство во Република Македонија. Имено, целта е да се добие слика за препознавањето на различните форми на сексуално насилство помеѓу општата популација, како и сфаќањата, перцепциите и стереотипите кај јавноста во врска со причините за појава на овој негативен феномен. Со ова истражување предвидено е да се утврдат искуствата, ставовите и верувањата на луѓето во врска со најзастапените облици на сексуално насилство во Македонија и степенот на пријавување.

Дополнително, направен е и преглед на опфатеноста на различните форми на сексуално насилство во националното законодавство, како и на системот за заштита на жртвите, со фокус на специјализираните сервиси за жртви на сексуално насилство и силување.

Со оглед на тоа што ефикасна стратегија и законска регулатива за редуцирање и превенција на родово базираното насилство, вклучувајќи го сексуалното насилство, мора да се темели на точни податоци за да се утврди реалната состојба во една земја, целта на оваа студија е да даде слика за моменталната состојба во државата во однос на препознавање, пријавување, систем за заштита и законска регулираност на различните форми на сексуално насилство, а при тоа водејќи се од препораките на Истанбулската Конвенција. Истражувањето ќе даде одговор на следниве прашања:

- Кои форми на сексуално насилство граѓаните во Р.Македонија ги препознаваат?
- Дали сексуалното насилство е препознаено како форма на интимно партнерско и семејно насилство?
- Дали и кои форми на сексуално вознемирување се препознаени од општата популација?

- Какви се ставовите на граѓаните за жртвата, односно сторителот на сексуално насилство?
- Колку често и каде сметаат дека се случува сексуалното насилство во Македонија?
- Колкава е информираноста на граѓаните за пријавување на сексуално насилство?
- Кои од различните форми на сексуално насилство се регулирани и инкриминирани во националното законодавство ?
- Дали постојат достапни сервиси и услуги за заштита на жртвите на сексуално насилство?

Структура

Студијата на опсег за сексуално насилство е структурирана во три поглавја. Првото поглавје се фокусира на дефинирање на сексуалното насилство и различните форми во кои се манифестира, особено ранливите категории на лица, како и ризик факторите и последиците по жртвите. За поголем увид во состојбите со сексуално насилство во Република Македонија, во овој дел е претставена состојбата во државата од аспект на систем за заштита и препознаеност на формите на сексуално насилство во националното законодавство.

Во второто поглавје е објаснета користената методологија за спроведување на студијата, како и алатките и изворите за добивање на информации. Најголем простор во ова поглавје е посветен на преставување на добиените сознанија од спроведеното истражување.

Третото поглавје содржи заклучоци и конкретни препораки поделени според области и тоа: законска регулираност, систем на заштита на жртви, препознавање на различните форми на сексуално насилство од општата популација, како и медиумско известување.

ПОГЛАВЈЕ I

Сексуално насилство

1. Дефинирање на феноменот сексуално насилство

Терминот сексуално насилство е општ назив што се користи за да се означат неколку различни видови агресија, кои имаат врска со сексуалноста- почнувајќи од силувањето, кое може да го врши непознат, цела група, познато лице или член на семејството, до непосакуваното „додворување“ и недобредојдени шеги со сексуална конотација. Заедничко за наведените облици на насилство е тоа што сексот и сексуалноста се користат како инструмент за манифестирање сила, односно моќ над жртвата, при што и се нанесува психичка болка (понижување, застрашување, срам и слично) и, во некои случаи, физичка повреда (од мали и минливи повреди до смрт) или штета (сексуално преносливи инфекции)⁵.

Сексуалното насилство како еден од видовите семејно насилство, може да се дефинира во потесна и поширока смисла. Во потесна смисла под поимот сексуално насилство се подразбира секој вид на задоволување на сексуалните потреби и нагони на насилникот со примена на физичка, психичка или секој друг вид на сила или со примена на надмоќ. Од друга страна пак, сексуалното насилство во поширока смисла ги подразбира сите видови на вербални, гестикуллативни или физички контакти кои се со доминантна сексуална содржина и кои се случуваат помеѓу две лица кои што се од различен или ист пол. Врз основа на тоа, под сексуално насилство може да се вбројат: различни

⁵ Кенинг. Н., 2011, Родова Перспектива

сексуални пораци, непристојни понуди, нагласеното покажување на сексуални симболи, допири, дефлорација, силување и слично.⁶

Според Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (член 36), сексуалното насилство, вклучувајќи го и силувањето се дефинира како⁷:

- вагинална, анална или орална пенетрација од сексуална природа со кој било телесен дел или предмет во телото на друго лица без негова/нејзина согласност;
- други акти од сексуална природа со лице без нејзина/нејзина согласност;
- наведување друго лице да се вклучи во акти од сексуална природа со трето лице без негова согласност.

На глобално ниво, Светската здравствена организација⁸ го дефинира сексуалното насилство како секој сексуален акт или негов обид, несакани сексуални коментари, трговија, применувајќи сила, од страна на било кое лице, без разлика на врската/сродството со жртвата, во било која околина, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на домот и работното место.

2. Форми на сексуално насилство

Поради сеопфатноста на терминот сексуално насилство, не постојат строго дефинирани форми. Меѓународните организации дефинираат различни форми, па овде ќе наведеме само дел од нив, односно ќе се фокусираме на оние кои се најзастапени во нашата земја. Наведените дефиниции се

⁶ Феноменологија на семејното насилство, м-р Марјан Габеров, 2017 година

⁷ Конвенција на Совет на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашно насилство, стр. 12, 2011 година

⁸ WHO, World Report on violence and health, Chapter 6, page 149

преземени од Водич во терминологијата за родово базирано насилство за новинари и медиумски работници⁹.

- **Сексуален напад** претставува сексуален акт што не е доброволен, и се остварува по пат на присила со заканување или со употреба на физичка сила. **Силувањето** е намерен акт на насилство и претставува манифестација на моќ, контрола и доминација, а не на неконтролирана сексуална возбуда или желба. Силувањето може да се јави во повеќе форми и тоа: силување во брак или интимна партнерска врска, силување од познато наспроти силување од непознато лице, групно силување и силување во војна.
- **Сексуална експлоатација** – е поим кој означува било каква постоечка или обид за злоупотреба на положбата на ранливост на едно лице, диференцијална моќ или доверба за сексуални цели вклучувајќи, но не ограничувајќи се на, профитирање од финансиски, социјален или политички аспект. Некои видови на „присилна проституција“ може да влезат во оваа категорија.
- **Сексуално вознемирување** (на јавни простори и на работно место) е секој облик на несакано вербално, невербално или физичко однесување од сексуален карактер, со цел или последица повреда на достоинството на едно лице, особено кога се создава застрашувачка, непријателска, деградирачка, понижувачка или навредлива атмосфера.

Дополнително, како форми на сексуално насилство се дефинирани и:

⁹ <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2016/05/vodich-vo-terminologija-za-RBN-za-novinari.pdf>

- **Сексуална злоупотреба**, реална или заканувачка физичка интрузија од сексуална природа, вклучувајќи несоодветно допирање, присилно или под нееднакви или принудни услови. **Сексуална злоупотреба на дете** претставува секој чин каде детето се користи за сексуално задоволување, т.е полови односи/интеракции со дете.
- **Сексуално насилство како оружје за војна и тортура** – Претставува злосторства против човештвото од сексуална природа, вклучувајќи силување, сексуално ропство, присилен абортус или стерилизација или други форми за спречување на раѓање, принудна бременост, присилно раѓање и присилно одгледување деца. Сексуалното насилство како форма на тортура е дефинирано како каков било акт или закана од сексуална природа со која се предизвикува сериозна ментална или физичка болка или страдање со цел добивање на информации, признавање на казна од жртвата или трето лице, заплашување кон неа или кон трето лице или да уништи, во целост или делумно, национална, етничка, расна или верска група.

3. Особено ранливи групи на лица

Секој може да биде жртва на насилство без разлика на полот, родот, возраста, етничката, националната, верската припадност, сексуалната ориентација, партнерскиот статус, професијата и безброј други нешта со кои индивидуата се идентификува. Кога е сексуалното насилство во прашање постојат групи на луѓе кои се поподложни и поранливи, а тоа се: жените и девојките; децата; лица со попреченост; сексуалните работници/чки; ЛГБТИ заедницата; луѓето сместени во психијатриски институции, домови за згрижување и затворите.

Жени/Девојки

Културата, менталитетот, начинот на воспитување, традициите, родовите улоги, родовите норми, општествените верувања и убедувања се само дел од факторите зашто жените и девојките во Р.Македонија се поподложни и поранливи на различните форми на сексуално насилство. Во едно родово нееднакво општество каде што жените во голем дел се сè уште економски зависни, каде се практикува традиционалното следење на родовите улоги и норми, и останатите традиционални практики според кои жената треба да биде покорна и да ги задоволува сите барања на сопругот, партнерот, таткото, братот и сите останати машки членови на фамилијата без право да каже „не“, ја прави ранлива на сите облици на насилство, а во голема мера и на сексуалното насилство.

Националните институции кои се надлежни за оваа проблематика не водат статистики распределени по пол и/или род, со кои би можела да се утврди конкретната разлика помеѓу жените жртви на сексуално насилство наспроти мажите жртви на сексуално насилство.

Деца/Малолентици

Досегашните статистики покажуваат дека сексуалното насилство извршено врз деца, особено сексуалниот напад и сексуалната злоупотреба, се форми на сексуално насилство кои се најчесто пријавувани во полиција и центрите за социјални работи. Истражувањето покажува дека случаите на сексуално насилство врз деца е најчесто објавувана форма на сексуално насилство од страна на медиумите во Р.Македонија.

Недоволната интелектуална зрелост, ниската свест за расудување, физичката градба се дел од факторите што ги прави децата особено ранливи на сексуалното насилство. Стравот и срамот пак, да не бидат осудувани и обвинети за тоа што некој сексуално ги нападнал, вознемирил, злоупотребил во многу случаи се пречка за децата да се препознаат како жртва и да

кажат некому и/или да го пријават насилството. Различни форми на сексуално насилство врз децата особено малолетните лица кои не наполниле 14 години се регулирани со Кривичниот законик на Р.Македонија.

Лица со попреченост

Лицата со попреченост се почеста мета за насилство/сексуално насилство токму поради нивната попреченост. Лицата кои имаат повеќекратна попреченост (најчесто интелектуална попреченост заедно со оштетениот вид/оштетениот слух) се поподложни на насилство.¹⁰ Немоќта да се одбранат и препознавањето на сексуалното насилство се главни фактори кои ги прават лицата со попреченост ранливи и подложни на сексуално насилство. Сексуалниот напад врз лицата со попреченост е инкриминиран со Кривичниот законик на Р.Македонија во член 187 Обљуба на немоќно лице.

Сексуални работници/чки

Кога станува збор за сексуалното насилство при вршење на сексуална работа, тоа е многу пошироко. Според сведоштвата на сексуалните работници/чки во државата, најчесто се појавува кога се договара давање на една услуга за одредена сума, па корисникот на сексуални услуги насилно посегнува и по друг вид на сексуална услуга. Присилувањето на сексуален однос без користење контрацепивно средство од страна на клиентите е една од многу честите форми на сексуално насилство врз сексуалните работници/чки.

Сексуалната работа има голема и широка тематика која се врзува со сексуалното насилство. Хот лајн услугите, салоните за масажи и виртуелните услуги користејќи го интернетот немаат голем ризик од сексуално насилство, но директното давање на сексуални услуги, како на отворената, така и на затворената сцена, се најчесто проследени со сексуално насилство – сметаат

¹⁰ ХЕРА, Пристап до информации и услуги за СРЗ на лицата со оштетен вид и оштетен слух

претставниците од организациите за заштита на правата на сексуалните работници/чки.

ЛГБТИ заедницата

Сексуалното насилство врз ЛГБТИ заедницата во најголем дел се случува поради нивното „непочитување“ на родовите улоги и норми. Тоа се користи како форма да се казни и начин да се „преобрати“ лицето кое не влегува во шаблонот на хетеронормативноста. Најчесто сторителите на (сексуалното) насилство врз членовите на ЛГБТИ заедницата доаѓаат од групата на патријархалните хетеросексуалци, но тоа не значи дека не постои ризик од сексуално насилство и од нивните партнери кои можат да го искористат стравот на партнерот/ката од откривање на својата сексуална ориентација при пријавување насилство.

Сексуалното вознемирување е најзастапена форма на сексуално насилство врз ЛГБТИ заедницата, особено кај оние со поразличен родов идентитет.

Лица сместени во психијатриски институции, домови за згрижување и затвори

Неможноста за расудување, физичката немоќ, затвореноста во простории, изолираноста од надворешниот свет се само дел од факторите кои овие лица ги прават особено ранливи на сексуално насилство. Во голем број случаи токму оние кои треба да се грижат за нивната сигурност и добросостојба се токму истите луѓе кои го вршат сексуалното насилство преку злоупотреба на положбата. Искористувањето на нестабилната психичка состојба на лицата во психијатриските институции и нивната сексуална злоупотреба се тесно поврзани. Долгата сексуална апстиненција во овие установи од затворен тип може да води кон зголемено ниво на сексуално насилство како и

потребата да се воспостави хиерархиска структура и доминација над жртвите¹¹.

4. Состојбата со сексуалното насилство во Р.Македонија

Сексуалното насилство е едно од најсекојдневните форми на насилство во Македонија, но во исто време и едно од најмалку пријавуваните. Причините за непријавување се најразлични, започнувајќи од конзервативноста и патријархалноста на општеството, каде женската сексуалност се смета за неморална, а во исто време на телото на жената се гледа како на сексуален објект во сопственост на мажите, до препознавање на различните форми на сексуално насилство и недоволниот број законски одредби со кои се санкционираат различните форми на сексуално насилство.

Патријархалноста на општеството учи на покорност на жените и вината за сексуалното насилство секогаш ја бара во жртвата. Начинот на облекување, однесување, конзумирање алкохол, местото на движење или пак со други зборови слободното практикување на основните човекови слободи и права во исто време патријархатот ги поистоветува со причини за сексуално насилство. Наместо осуда и поголеми затворски казни за сторителот на сексуалното насилство, има осудени, понижени, деморализирани и обесхрабени жртви, како од граѓаните, така и од институциите кои се должни да им помогнат. Сето ова води кон создавање на страв и неможност за пријавување на сексуалното насилство во Македонија, па поради сите овие индикатори бројките на пријавени случаи на сексуално насилство, за кои се водат статистички податоци во МВР, не можат да ја претстават реалната состојба во државата.

¹¹ Кенинг.Н.,2011, Родова перспектива

Од друга страна, постапките преземени по пријавените случаи за дела кои се регулирани со Кривичниот законик се нецелосни и непрофесионални, според податоците презентирани во Финалниот извештај - Информирање и собирање податоци од жртви на родово засновано насилство¹². Само 21,4% од испитаниците би пријавиле во полиција доколку некој сексуално ги вознемирува на улица, а 52,2% би пријавиле во полиција доколку некој изврши директен физички или сексуален напад врз нив, вели истражувањето спроведено од Реактор¹³.

Недостатокот од сеопфатно сексуално образование во редовниот образовен систем, а истовремено учење од учебници преполни со дискриминаторски содржини, пред сè насочени кон жените, ги става граѓаните на Македонија во положба да не се свесни за формите на насилство кои секојдневно ги трпат или извршуваат, па дури и да го оправдуваат истото и да го припишуваат на биолошките разлики.

Во однос на системот на заштита на жртвите состојбата е уште позагрижувачка. Во Македонија не постојат специјализирани сервиси за жени и девојки жртви на сексуално насилство. Според Мапирањето на достапни услуги за жени жртви на родово базирано насилство¹⁴ „на територијата на целата држава нема ниту еден центар за поддршка на жртви на силување и сексуално насилство“.

¹² http://sozm.org.mk/images/Dokumenti/finalen_lokalni.pdf

¹³ <http://reactor.org.mk/CMS/Files/Publications/Documents/studija%20za%20nasilstvo%20vrz%20zheni%20na%20javni%20mesta.pdf>

¹⁴ http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2016/06/Mapiran-e-na-servisi_final.pdf

Табела 1: Преглед на постоечки услуги за жени жртви на насилство во РМ наспроти стандардите на Совет на Европа

Вид на сервис	Препораки на Совет на Европа: Минимум стандарди	Состојба во Македонија	Што недостасува во Македонија
Кризни центри за жртви на силување	Минимум 1 на 200.000 жени	Не постои ниеден	Минимум 5 кризни центри за силување
Центри за жртви на сексуално насилство	Минимум 1 на 400.000 жени	Не постои ниеден	Минимум 3 центри за сексуално насилство
Советувалишни центри (кризна интервенција, психолошко советување, бесплатна правна помош)	Минимум 1 на 50.000 жени	1советувалишен центар и 6 центри за бесплатна правна помош	Минимум 20 советувалишни центри

Во септември 2017, од Министерството за труд и социјална политика беше најавено отварање на три Кризни центри за силување кои ќе бидат лоцирани во Гинеколошко – акушерските клиници во Скопје, Куманово и Тетово, како и отварање на Центар за жртви на сексуално насилство со капацитет од 10 кревети.

5. Национално законодавство кое го регулира сексуалното насилство

Во македонското законодавство различни форми на сексуално насилство се регулирани во различни закони. Националното законодавство го користи терминот полово насилство како супститут на терминот сексуално насилство. Одредени видови на сексуално/полово насилство се препознаени од Р.Македонија како кривични дела.

Законите во кои Р.Македонија регулира и инкриминира видови на сексуално/полово насилство се:

- Кривичен законик
- Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство
- Закон за спречување и заштита од дискриминација
- Закон за работните односи
- Закон за заштита од вознемирување на работно место

Кривичен законик

Сексуалното насилство е инкриминирано во кривичните дела разместени во Глава XIX од Кривичникот законик: Кривични дела против половата слобода и половиот морал. Кривичниот законик го препознава кривичното дело *Силување* инкриминирано со член 186. Со кривичното дело силување се санкционира присилувањето и на обљуба и на други полови дејствија, а дејството на извршување опфаќа и употреба на сила и закана, како и закана за нанесување штета на честа и угледот на жртвата или на друго блиско лице. Врз основа на ова, кривичното дело силување добива карактер на сложено кривично дело. Со став 1 од истиот член, се предвидува казна затвор од три до десет години, а гонењето се презема по службена должност без оглед на врската на жртвата (брачна или трајна вонбрачна заедница, актуелна или поранешна) со сторителот, односно односите на

блискост и интимност меѓу сторителот и жртвата не го исклучуваат гонењето¹⁵.

Следен акт кој се препознава и инкриминира како посебен вид на сексуално насилство во Кривичниот законик на Р.Македонија е *Обљубата врз немоќно лице* во член 187.

Македонското законодавство особено внимание посветува во случаи на сексуално насилство врз малолетни лица кои не наполниле 14 години, како посебно ранлива група на граѓани. Во овој случај под полов напад не се подразбира само чинот на силување/обљуба туку и други полови дејствија. *Полов напад врз малолетник кој не наполнил 14 години* е регулирано со член 188 од Кривичниот законик.

Следната група на луѓе која се смета за исклучително ранлива и се заштитува во Кривичниот законик се подредените или зависните лица. Член 189 го регулира кривичното дело *Обљуба со злоупотреба на положбата*. Повторно во овој член најголемо внимание е посветено на малолетните лица, кои најчесто се наоѓаат во подредена положба наспроти своите наставници, посвоители, старатели и сл.

Еден од ретките облици на сексуално вознемирување кој е опфатен и инкриминиран со Кривичниот законик во член 190 е кривичното дело *Задоволување на полови страсти пред друг*.

Проституцијата во Р.Македонија е криминализирана во член 191 од Кривичниот законик, *Посредување во вршење проституција*. Пред сè криминализиран е актот на присилување на лице на давање сексуални услуги, но предвидена е затворска казна и за лица кои доброволно даваат сексуални услуги. Став 4 од овој член го санкционира сексуалното насилство во рамки на семејно насилство.

¹⁵ Мирчева. С., Гогоб.Б.,Базична студија: Анализа на улогласеноста на законодавството на Република Македонија со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилство врз жените и домашно насилство (Истанбулска Конвенција)

Како посебна кривично дело Кривичниот законик го издвојува и *Подведување и овозможување на полови дејствија*, член 192, при што повторно фокус се става на малолетните лица.

Прикажувањето порнографски материјал на малолетник е инкриминирано во Кривичниот законик во член 193 (со посебен акцент на оние кои не наполниле 14 години), како и доколку малолетникот се присили, злоупотреби и искористи за снимање на порнографски материјал. Истиот член го препознава и производството и дистрибуцијата на детска порнографија како вид на сексуално насилство. Во овој случај и производителот и дистрибутерот и корисникот на детската порнографија се гонат кривично.

Во член 193 б е инкриминирано сексуалното насилство на интернет сторено врз малолетни лица, односно наведување на малолетни лица кои не наполниле 14 години на обљуба или друго полово дејствие, како и производство на детска порнографија со користење на компјутерско комуникациски средства.

Последното инкриминирано кривично дело кое е форма на сексуално насилство, а е казниво со Кривичниот законик на Р.Македонија, е родосквернавењето или познато како инцест и е регулирано со член 194.

Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство

Во Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство сексуалното насилство е вклучено во дефиницијата на семејно насилство, како една од формите на семејно насилство во член 3.

Во поимникот на овој Закон, член 4, за прв пат се споменуваат и дефинираат поимите сексуално насилство и родово засновано насилство без притоа да се направи поврзување, односно

дефинирање на сексуалното насилство како родово базирано насилство.

Закон за спречување и заштита од дискриминација

Во глава 2 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, каде се регулирани облиците на дискриминација, во Член 7 е регулирано вознемирувањето, а како посебен облик во став 2 е регулирано и сексуалното вознемирување. Законот за спречување и заштита од дискриминација содржи прекршочни одредби за кршење на одредбите на законот.

Закон за работните односи

Сексуалното вознемирување е регулирано и со Законот за работни односи. Со член 9, став 4, „половото вознемирување е секое вербално, невербално или физичко однесување од полов карактер кое има за цел или претставува повреда на достоинството на кандидатот за вработување или на работникот, а кое предизвикува страв или создава непријателско, понижувачко или навредливо однесување“. Покрај судската заштита во случаи на дискриминација, законот за работни односи предвидува и прекршочни санкции на правни лица и на одговорното лице, во правното лице, за прекршување на одредбите.

Закон за заштита од вознемирување на работно место

Во предметот и целта на Законот за заштита од вознемирување на работно место е дефинирање на обврските и одговорностите на работодавачите и вработените во однос на спречување на психичко и полово вознемирување на работно место. Половото вознемирување го дефинира како „секое вербално, невербално или физичко однесување од полов карактер, кое има за цел или

претставува повреда на достоинството на кандидатот за вработување или на вработениот, а кое предизвикува чувство на страв или создава непријатност, пониженост“.

Законот ги предвидува и мерките и постапката за заштита и спречување на вознемирување на работно место, и го одредува местото и времето на извршување на психичко и полово вознемирување.

6. Конвенција за спречување и борба против насилство врз жените и домашно насилство

Република Македонија во јули 2011 година ја потпиша Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашно насилство (СоЕ, 2011), позната како Истанбулска Конвенција. Конечно, во периодот на финализирање на студијата, процесот за подготовка за ратификација е отпочнат, а е очекувана да се случи до крајот на 2017 година. Ратификацијата на Конвенцијата е од суштинско значење бидејќи претставува првиот меѓународен документ кој конкретно се однесува на насилството врз жените, ги дефинира посебните форми, ја предвидува заштита на жртвите, како и санкционирањето на сторителите на насилството.

Покрај дефиниција за сексуално насилство и силување, Конвенцијата дава препораки и за ефективно гонење на секој сексуален акт кој е извршен без согласност на едната страна, дури и кога не постојат докази за физички отпор од страна на жртвата. Имено, препораката е да се воспостави индивидуален пристап, и доказите да се разгледуваат зависно од контекстот во кој е случено сексуалното насилство. При тоа да се земат во предвид различните бихејвиорални однесувања кои жртвата може да ги има како одговор на сексуалното насилство, наместо

да се прават претпоставки за очекувани/типични однесувања на жртвата во ситуација на сексуално насилство или силување.

Важна препорака која ја дава Конвенцијата е родовите стереотипи и митови за машката и женската сексуалност да не влијаат при интерпретација на легислативата во случаи на силување.

Конвенцијата предвидува кривичните дела да ги опфатат сите акти од сексуална природа, без разлика на односите помеѓу жртвата и сторителот, при тоа ставајќи акцент на сексуалното насилство и силувањето во рамки на интимно партнерско и домашно насилство¹⁶.

¹⁶ <https://rm.coe.int/16800d383a>

ПОГЛАВЈЕ II

Спроведена анализа

1. Методологија

Собирањето на податоци се одвиваше во периодот мај - септември 2017. Податоците кои се прикажани се добиени од неколку извори и тоа:

- Онлајн прашалник „Сексуално насилство во Р.Македонија“
- Испратени барања за пристап до информации од јавен карактер до релевантни институции
- Фокус група со граѓански организации
- Структурирани интервјуа со релевантни актери
- Известувања/ статии во медиуми за случаи на сексуално насилство

Онлајн прашалник „Сексуално насилство во Р.Македонија“

Во периодот од 28.07.2017 до 01.09.2017, со техниката анкетирање односно спроведување онлајн прашалник на македонски јазик, се истражуваа ставовите, убедувањата и искуствата на граѓаните во областа на сексуалното насилство. Прашалникот беше анонимен. Прашалникот беше изработен на бесплатната страна www.esurv.org и истиот беше споделуван преку социјалните мрежи. Дополнително, прашалникот по електронски пат беше испратен и до државните институции и граѓанските организации.

Просечно време потребно за одговарање на прашалникот беше 5 минути.

Пол на испитаниците

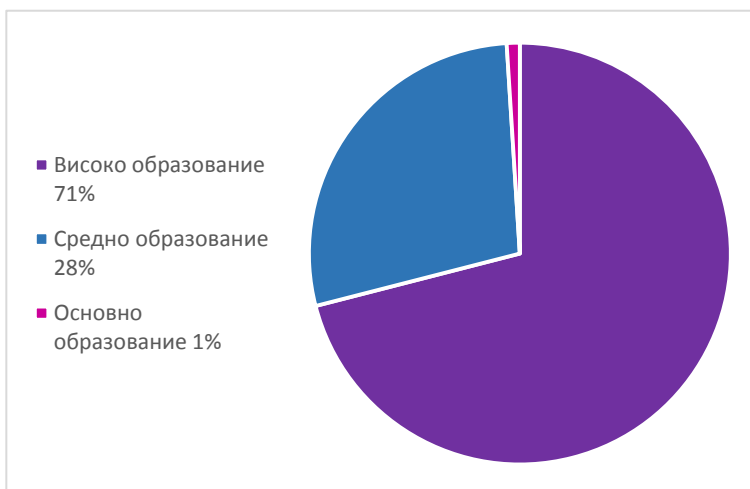
Прашалникот беше одговорен од вкупно 5136 испитаници, од кои 745 (14,51%) мажи и 4391 (85,49%) жени.

Табела 2: Возраст на испитаниците

Возраст	Жени		Мажи		Вкупно	
14-17	291	6.63%	46	6.17%	337	6.56%
18-25	1366	31.11%	220	29.53%	1586	30.88%
26-35	1704	38.81%	294	39.46%	1998	38.90%
36-45	770	17.54%	133	17.85%	903	17.58%
45+	260	5.92%	52	6.98%	312	6.07%

Најголем дел од испитаниците односно 38.90% се на возраст од 26 до 35 години, додека најмал број од испитаниците се на возраст над 45 години односно 6.07%.

Графикон 1: Степен на образование на испитаниците



Табела 3: Национална припадност на испитаниците

Националност	Жени		Мажи		Вкупно	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
Македонец/ка	4002	93.79%	648	89.63%	4650	93.19%
Албанец/ка	53	1.24%	19	2.63%	72	1.44%
Ром/ка	9	0.21%	2	0.28%	11	0.22%
Влав/Влаинка	55	1.29%	10	1.38%	65	1.30%
Турчин/ка	25	0.59%	4	0.55%	29	0.58%
Бошњак/чка	19	0.45%	3	0.41%	22	0.44%
Србин/ка	80	1.87%	27	3.73%	107	2.14%
Бугар/ка	10	0.23%	3	0.41%	13	0.26%
Друго	14	0.33%	7	0.97%	21	0.42%

Најголем дел од испитаниците се Македонци, односно 93.19%

Табела 4: Сексуална ориентација на испитаниците

Сексуална ориентација	Мажи	Жени	Вкупно
Хетеросексуалци	611	3710	4321
Хомосексуалци	43	72	115
Бисексуалци	14	142	156
Асексуалци	6	29	35
Непозната	71	438	509

Сексуалната ориентација на најголем дел од испитаниците беше хетеросексуална односно 84.13%.

Табела 5: Брачен статус на испитаниците

Статус	Жени		Мажи		Вкупно	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
Без партнер/ка	900	20.50%	261	35.03%	1161	22.61%
Во интимна партнерска врска	1275	29.04%	181	24.30%	1456	28.35%
Во отворена врска	208	4.74%	53	7.11%	261	5.08%
Во брак	1780	40.54%	225	30.20%	2005	39.04%
Во вонбрачна заедница	75	1.71%	15	2.01%	90	1.75%
Разведен/а	136	3.10%	10	1.34%	146	2.84%
Вдовец/ца	17	0.39%	0	0%	17	0.33%

Место на живеење на испитаниците

Во урбана средина живеат 94,54% од жените испитанички и 93,50% од мажите испитаници. Од вкупниот број испитаници 5,61% живеат во рурална средина.

Добиени податоци од релевантни институции преку Барања за пристап до информации од јавен карактер

Со цел да се добие преглед на пријавени случаи на форми на сексуално насилство, вклучително и силување регулирани во националното законодавство беа испратени барања за пристап до информации од јавен карактер до Министерство за внатрешни работи, Министерство за труд и социјална политика, Основното јавно обвинителство и Основните судови на РМ.

Во одговорот од Министерството за внатрешни работи беше известно дека не располага со статистички податоци по сите членови кои беа наведени во барањето и дека не прибира статистички податоци врз основа на родова структура на жртвата и сторителот, нити пак располага со податоци на кое подрачје или регион се случиле пријавените случаи на сексуално насилство.

Статистиките за кривичните дела кои ги добивме од МВР, а се казниви по член 186, 187, 188, 189, 190, 191 и 192 се однесуваат на кривичните дела: силување, обљуба врз немоќно лице, полов напад врз малолетник кој не наполнил 14 години, обљуба со злоупотреба на положбата, задоволување на полови страсти пред друг, посредување во вршење проституција и подведување и овозможување полови дејствија. Статистиките кои беа испратени во одговорот на МВР не се разделени по кривично дело, туку ги опфаќаат сите дела против половата слобода и половиот морал, со исклучок на кривичното дело *Родосквернавање* за кое се води посебна статистика.

Од табелата подолу може да се забележи дека МВР располага со статистика само во однос на број на сторени кривични дела и број на сторители, но не и на жртви.

Табела 6: Добиени податоци од МВР

Кривични дела	Кривични дела казниви по член 186, 187,188, 189, 190, 191, 192 од Кривичен законик		Кривични дела казниви по член 194 од Кривичен законик	
	Година	Дела	Сторители	Дела
2012	100	92	2	2
2013	130	130	2	2
2014	81	128	1	1
2015	93	93	1	1
2016	89	82	4	4
Прво полугодие на 2017	33	25	1	1
Вкупно	526	550	11	11

Одговорите од Основните судови, на барањата за пристап до информации од јавен карактер во однос на предмети кои се воде по кривични дела кои го третираат сексуалното насилство во Р.Македонија, ни покажуваат дека водењето статистика е проблем и во судовите. Податоците кои ги побаравме се однесуваа на периодот од 01.01.2012 до 01.06.2017. Беа испратени 27 барања за пристап до информации од јавен карактер до Основните судови во Берово, Битола, Велес, Винаца, Гевгелија, Дебар, Кавадарци, Кичево, Кочани, Кратово, Крива Паланка, Крушево, Неготино, Охрид, Прилеп, Радовиш, Ресен, Свети Николе, Скопје 2, Скопје 1, Струга, Струмица и Штип.

Од Основните судови во Битола, Гостивар, Куманово и Тетово не беше добиен никаков одговор.

Основните судови кои одговорија дека во бараниот период во нивните судови нема заведено никакви предмети кои вклучуваат различни форми на сексуално насилство, регулирани со националното законодавство се: ОС Берово, ОС Винаца, ОС Дебар, ОС Кочани, ОС Кратово, ОС Крива Паланка, ОС Крушево, ОС Радовиш, ОС Ресен, ОС Свети Николе, ОС Струга, ОС Гевгелија, ОС Кавадарци и ОС Неготино.

Судови кои ни доставија број на предмети кои се заведени се: Велес, Прилеп, Штип, Скопје 1, Струмица и Охрид.

Табела 7: Број на предмети по судови за 2012 -2017 година

	ОС Скопје1	ОС Велес	ОС Прилеп	ОС Штип	ОС Струмица	ОС Охрид
Силување	/	6	4	/	7	4
Обљуба врз немојно Лице	/	4	4	/	/	/
Задоволување полови страсти пред друг	/	3	3	/	/	1
Посредување во вршење проституција	/	2	3	/	5	/
Подведување и овозможување полови дејствија	/	/	/	/	1	1
Родосквернавање	/	/	/	1	2	/
Полово вознемирување на работно место	1	/	/	/	/	/

Барања за пристап до информации од јавен карактер беа поднесени до Основните Јавни обвинителства во Битола, Велес, Гостивар, Кочани, Куманово, Охрид, Прилеп, Скопје, Струга, Струмица, Тетово и Штип.

Од Јавното обвинителство добивме одговор дека „бараните информации не се информации со кои располагаме и сме ги создале, ... односно информации кои во бараната форма веќе постојат, од причина што во Јавното обвинителство на Р. Македонија, ниту во Основните јавни обвинителства, не се прават ваков вид на статистички анализи“.

Поединечни барања за пристап до информации од јавен карактер беа испратени и до Министерство за труд и социјална политика.

Табела 8: Статистички податоци од МТСП за пријава на случаи на сексуално насилство во рамки на семејно насилство во периодот од 2012 до 2017

Година	Број на пријавени случаи на сексуално насилство
2012	3 жени
2013	4 жени
2014	11 жени
2015	5 жени
2016	31 жена
2017 – прва половина	1 жена

Дополнително, од МТСП информираа дека секторот за социјална заштита нема изработено Протокол, ниту Правилник за постапување во случаи на сексуално насилство. За заштита на жртвите се преземаат мерки согласно Законот за превенција, заштита и спречување на семејно насилство.

Фокус група со граѓански организации

Во насока на прибирање на податоци и искуства од граѓанските организации кои работат и нудат помош и поддршка на жртвите на сексуално насилство беше организирана фокус група на која присуствуваа претставници од 7 граѓански организации: Здружение на социјални работници на град Скопје, Здружение за поддршка на маргинализирани работници СТАР-СТАР, Национален совет за родова рамноправност (СОС линија), Прв семеен центар - Асоцијација за здравствена едукација и истражување ХЕРА, Организација на Жени на град Скопје (Шелтер центар), Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија (Бесплатна правна помош) и Реактор-Истражување во акција. Податоците добиени од фокус групата се распределени во анализата на наоди според областа.

Структурирани интервјуа со релевантни актери

Со цел да се опфатат мислењата, ставовите и искуствата на професионалците кои работат на проблемот на сексуално насилство беа спроведени и индивидуални интервјуа со гинеколог од Клиника за гинекологија и акушерство - Скопје, професорка од Филозофскиот факултет - Скопје, адвокатка/ правна експертка во области како мобинг и насилство, и вработен во Меѓуопштинскиот центар за социјални работи.

Известувања/ статии во медиуми за случаи на сексуално насилство

Со цел проверка на начините на известување за случаи на сексуално насилство од страна на медиумите беа разгледани веб страните на националните и локални медиуми, како и интернет порталите, преку увид во архивата на пребарувачот www.time.mk за периодот од 2012 до 2017 година.

2. Добиени наоди од спроведено истражување

2.1 Препознавање на форми на сексуално насилство

Истражувањето спроведено преку он-лајн прашалник на тема сексуално насилство во Р.Македонија во однос на формите на насилство кои граѓаните ги препознаваат ни ги дава следниве резултати.

Покрај формите на сексуално насилство кои беа понудени како одговори (сексуален напад од познато/непознато лице/силување; силување во брак; сексуално вознемирување; трговија со жени и силување во војна) испитаниците дополнително ги навеле и следниве форми на сексуално насилство:

- Сексуално насилство врз деца/малолетници
- Присилна проституција
- Сексуална злоупотреба

97% од жените испитанички и 96% од мажите испитаници го препознаваат сексуалниот напад од познато/непознато лице (силување) што го прави најпрепознаен вид на сексуално насилство.

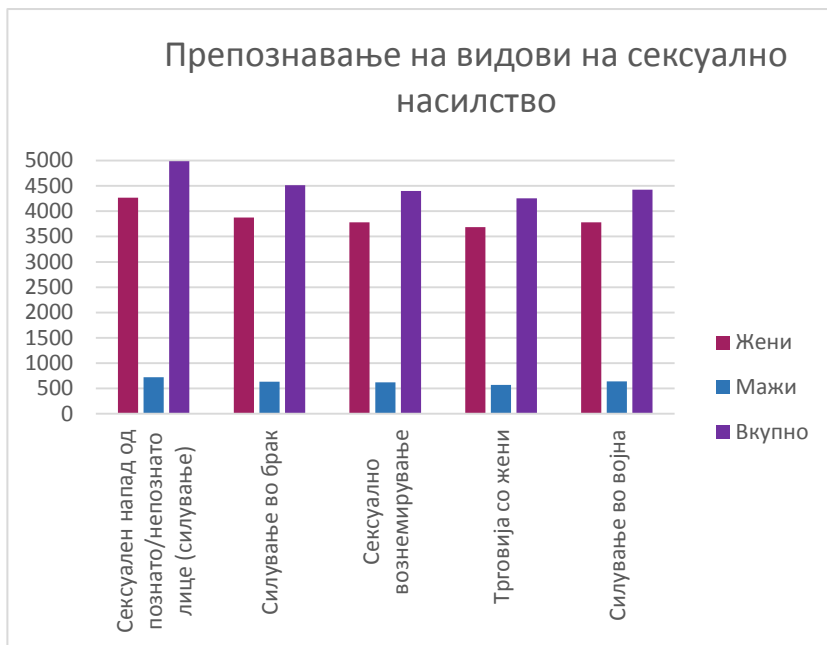
83% од мажите испитаници го препознаваат сексуалното вознемирување како вид на сексуално насилство наспроти 86% од жените испитанички.

88% од жените испитанички го препознаваат силувањето во брак како вид на сексуално насилство наспроти 85% од мажите испитаници.

84% од жените испитанички ја препознаваат трговијата со жени за сексуална експлоатација како форма на насилство и 77% од вкупниот број на мажи испитаници.

Силување во војна е обележано како форма на сексуално насилство во ист процент, кај 86% жени и мажи испитаници/чки.

Графикон 2: Препознавање на формите на сексуално насилство кај лицата кои го одговориле онлајн прашалникот



Од претставниците на граѓанските организации и професионалците беа препознаени следниве форми на сексуално насилство: сексуален напад (силување), силување во брак, забрана за користење на контрацептивни средства од страна на партнерот, селективниот присилен абортус, сексуална злоупотреба на деца/малолетници, сексуално вознемирување, сексуално вознемирување на работно место, сексуално насилство кон маргинализираните заедници особено сексуално насилство врз сексуални работници/чки и лицата од ЛГБТИ заедницата и сексуална експлоатација.

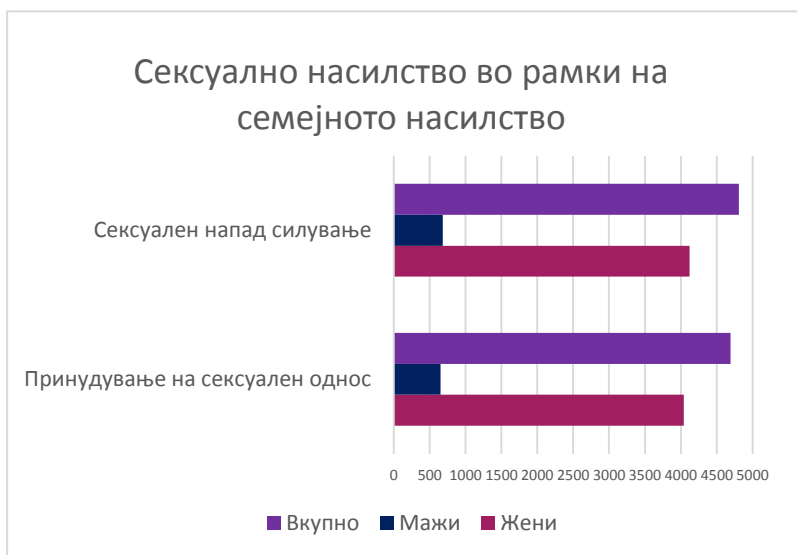
Ова се форми на сексуално насилство со кои претставниците на граѓанските организации се среќаваат во својата работа, и за кои нудат помош и поддршка на жртвите преку бесплатните сервиси/услуги кои ги обезбедуваат во рамки на организацијата.

2.1.1 Препознавање на форми на сексуално насилство во рамки на семејното и интимното партнерско насилство

Со цел да се утврди препознавањето на сексуалното насилство во рамки на семејното насилство и интимното партнерско насилство на испитаниците од онлајн прашалникот им беше поставено прашањето „Што од доленаведеното за вас претставува семејно насилство?“ и „Што за вас опфаќа интимното партнерско насилство?“. Истражувањето покажува дека сексуалното насилство во рамки на семејното и интимното партнерско насилство е, исто така, препознатливо за испитаниците.

Како облици на сексуално насилство кои се случуваат во рамки на семејното и интимното партнерско насилство испитаниците ги препознаваат принудувањето на сексуален однос и сексуалниот напад (силување).

Графикон 3: Одговори на лица кои го пополниле онлајн прашалникот



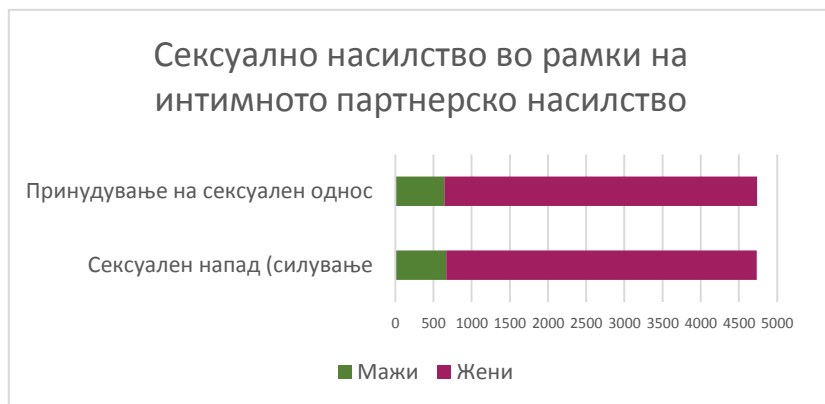
Како други облици на сексуално насилство во рамки на семејното насилство испитаниците ги препознаваат и: вулгарни допири, принуда на докажување невиност и принуда на абортус или задржување бременост.

Како интересни дополнителни размислувања кои се добиени од испитаниците во онлајн прашалникот, а во однос на навредите и пцовките би ги издвоиле:

„Во овој случај ги исклучувам навредите и пцовките, чисто поради објективниот факт дека истите се дел од секојдневниот говор и начин на комуникација на овој народ, па честопати се повеќе начин да се канализира и исфрли негативната енергија, отколку вистински, длабоко да се навреди. Во спротивно, строго ги осудувам.“-Коментар на жена испитаничка, 26-35 год.

„...на пример "пцовки"- не знам дали е поради балканскиот менталитет но кај нас употребата на пцовки е дел од секојдневната комуникација што не значи дека ако се употреби станува збор за семејно насилство...“-Коментар на жена испитаничка, 26-35год.

Графикон 4: Одговори на лица кои го пополниле онлајн прашалникот



Покрај прикажаните облици на сексуално насилство во интимни партнерски врски во графиконот 4, испитаниците навеле дека како облици на сексуално насилство ги препознаваат и: принудување на непрефериран сексуален однос, тајно снимање на сексуален однос, споредување на интимни способности со претходни партнери или блиски личности и сл.

Онлајн прашалникот го пополниле и 337 малолетни лица на возраст од 14 до 17 години. Високи 96% од малолетните испитаници го препознаваат сексуалниот напад (силување) како вид на сексуално насилство, а 83% од нив го препознаваат и сексуалното вознемирување како вид на сексуално насилство.

Графикон 5: Одговори на малолетни лица на онлајн прашалникот



Искуството на претставниците од граѓанските организации споделено на фокус групата беше дека силувањето во брак е еден од најмалку препознаените форми на сексуално насилство и дека во патријархалноста на општеството се верува дека жената е должна секогаш да ги задоволува сексуалните потреби на мажот.

Додека пак, интервјуирианиот гинеколог од Клиниката за гинекологија и акушерство во Скопје вели дека најголем процент од случаите на силување за кои се побарало помош во оваа институција се токму случаи на силување во брак.

2.1.2 Препознавање на форми на сексуално вознемирување

Сексуалното вознемирување како вид сексуално насилство е препознаено од 85% од испитаниците од онлајн прашалникот. Сексуалното вознемирување може да се манифестира во повеќе форми, а лицата кои одговориле на онлајн прашалникот ги препознаваат следниве:

- Непосакувани допири
- Дофрлување/свиркање на улица
- Недобредојдени шеги/коментари со сексуална конотација
- Гестови и мимики со сексуална конотација
- Изложување на експлицитни порнографски содржини
- Ширење гласини/озборувања со сексуална конотација
- Следење/Демнење
- Непосакувани електронски пораки со сексуална конотација

Графикон 6: Препознаени форми на сексуално вознемирување од лицата кои го пополниле онлајн прашалникот



Покрај понудените облици на сексуално вознемирување, испитаниците дополнително од лични искуства ги навеле и:

- сајбер злоупотреба на информации, фотографии, видеа, ширење на пораки со сексуална конотација на социјални мрежи;
- притисок од семејството и социјалната средина на која возраст да се омажиш/имаш деца и да служиш на мажот за задоволување на неговите сексуални потреби;
- неовластено споделување и ширење на интимни фотографии или видео снимки преку интернет;

→ покажување на полов орган во автобус (јавен превоз) и сл.

Можеме да заклучиме дека облиците на сексуално вознемирување каде што постои физички контакт помеѓу сторителот и жртвата односно непосакуваните допири, се најмногу препознаени како облик на сексуално вознемирување. Високи 94% од испитаниците ги класифицираат непосакуваните допири како облик на сексуално вознемирување.

Формите на сексуално вознемирување како: непосакувани електронски пораки со сексуална конотација со 83%, следење/демнење со 79% и изложувањето на експлицитни порнографски содржини со 78% се исто така препознаени од страна на лицата кои го пополниле онлајн прашалникот.

Вербалните облици на сексуално вознемирување: гестовите и мимиките со сексуална конотација со 67%, ширењето гласини/озборувања со сексуална конотација со 61%, недобредојдените шеги и коментари со 60% и дофрлувањето и свиркањето на улица со само 50% препознаеност, се облици на сексуално вознемирување кои не се доволно препознаени од страна на лицата што го пополниле онлајн прашалникот и свеста за истите е недоволно развиена.

2.1.3 Препознавање на облици на сексуално вознемирување на работно место

Сексуалното вознемирување на работно место, како регулирана форма на сексуално насилство во македонското законодавство, е препознаен како таков од страна на 97% од испитаниците.

Тоа што испитаниците го подразбираат под терминот „Сексуално вознемирување на работно место“ е:

- Злоупотреба на положба (Демонстрирање на моќ)
- Сексуално уценување (Губење на работно место)
- Коментари и шеги со сексуална конотација

- Непосакувани допири
- Прашања за интимен живот
- Сексуално конотирани предлози
- Изложување на порнографски материјал

Графикон 7: Одговори на лицата кои го пополниле онлајн прашалникот за форми на сексуално вознемирување на работно место



Дополнителни облици на сексуално вознемирување на работно место кои испитаниците ги навеле покрај понудените се:

- вработување поради физички изглед;
- споредба на физички изглед помеѓу колеги со детален опис;
- двосмислени коментари;
- непотребно потенцирање двосмислености со сексуална конотација.

Граѓанските организации сметаат дека сексуалното вознемирување и неговите различни форми се најмалку препознаени од пошироката јавност како сексуално насилство. Ниту жртвите, ниту насилниците го препознаваат сексуалното вознемирување. Жртвите најчесто се чувствуваат непријатно и чувствуваат срам, вина да го пријават сексуалното вознемирување и да го потенцираат бидејќи општеството не е сензибилизирано. Понатаму, сексуалното вознемирување на работно место е појава која ниту вработените во државните институции не ја препознаваат во доволен степен. Вербалните коментари со алузии на секс, отворените коментари за секс се толерираат како дел од македонскиот хумор, а тоа се еклатантни примери на сексуално вознемирување кои во голем дел од случаите не завршуваат само вербално, сметаат од граѓанските организации. Вработените не го препознаваат воопшто овој вид на комуникација како сексуално вознемирување на работното место.

Правните експерти сметаат дека кандидатите за работа можат побрзо и полесно да го препознаат сексуалното вознемирување, затоа што кај нив истото се движи многу непосредно за разлика од кај вработените. На кандидатите за работа директно им се поставуваат прашања со сексуална конотација, додека кај вработен, поради времето кое го поминува на работното место, вознемирувањето е индиректно и со прекини.

2.2 Стереотипи и предрасуди за сексуалното насилство

Со цел да се испитаат стереотипите и предрасудите кај јавноста за причините на сексуалното насилство во онлајн прашалникот беа вметнати неколку изјави за кои од испитаниците се очекуваше да се согласат или да не се согласат со пишаното.

Мит 1: Жените/девојките во најголем број од случаите велат дека се силувани за да си ја заштитат репутацијата.

Табела 9.

Жени		Мажи		Вкупно	
Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат
382	4019	131	620	513	4639

Мит 2: Секоја жена/девојка треба да преземе одговорност со цел да го спречи нејзиното евентуално силување

Табела 10.

Жени		Мажи		Вкупно	
Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат
2173	2255	457	299	2630	2554

Мит 3: Жена/девојка која излегува сама навечер или е облечена провокативно се става во позиција да биде силувана.

Табела 11.

Жени		Мажи		Вкупно	
Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат
668	3747	241	515	909	4262

Мит 4: Мужите не можат да бидат силувани.

Табела 12.

Жени		Мажи		Вкупно	
Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат
291	4109	76	676	367	4785

Мит 5: Силувањето е последица на неконтролирана сексуална желба.

Табела 13.

Жени		Мажи		Вкупно	
Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат	Се согласуваат	Не се согласуваат
1364	3075	306	459	1670	3534

10% од лицата кои го пополниле онлајн прашалникот веруваат дека девојките лажат дека се силувани за да си ја заштитат репутацијата.

51% од нив сметаат дека секоја жена/девојка треба да преземе одговорност со цел да го спречи нејзиното евентуално силување.

17% веруваат дека силувањето е поврзано со начинот на облекување на девојките и излегувањето до доцна навечер.

93% веруваат дека и мажите можат да бидат силувани.

32% од лицата кои го пополниле прашалникот сметаат дека силувањето е акт на неконтролирана сексуална желба.

Според професорката од Филозофски Факултет – Скопје, митовите и стереотипите за сексуалното насилство најчесто не се поврзани со неинформираноста, туку со потребата да се оправда насилството (најчесто) врз жените. Тие се еден од најефикасните начини за одржување на патријархалната моќ и контрола.

2.3 Зачестеност на сексуалното насилство

Сексуалното насилство може да се случи и се случува секаде. Нашето истражување ги истакнува местата каде што испитаниците сметаат дека најчесто се случуваат сексуални напади, сексуално вознемирување, сексуална злоупотреба и другите форми на сексуално насилство застапени во Р.Македонија.

Графикон 8: Мислења на лицата кои го пополнија онлајн прашалникот за места на кои може да се случи сексуално насилство



Дури 85% сметаат дека случаи на сексуално насилство најчесто се случуваат на недоволно осветлени места, како што се кејот, парковите, темните улички во Македонија.

Само 30% од испитаниците сметаат дека училиштата и факултетите се места каде што често има случаи на сексуално насилство.

Според одговорите на 60% од вкупниот број на лица го пополниле онлајн прашалникот, затворите се второ место каде најчесто има случаи на сексуално насилство.

47% веруваат дека случаите на сексуално насилство се многу чести во домовите за згрижување, а 40% сметаат дека случаите на сексуално насилство се чести и во психијатриските институции.

Дополнително испитаниците навеле дека сексуалното насилство во Македонија се случува и во: гинеколошки ординации, стоматолошки ординации, руралните средини, во тоалети на кафулиња и сл.

Кога станува збор пак за зачестеноста на сексуалното насилство во Р.Македонија, мислењето и верувањето на испитаниците се претставени во табела 14.

	Жени	Мажи	Вкупно
Многу често (Секојдневно)	2421	289	2710
Често (Еднаш неделно)	1632	329	1961
Ретко (Еднаш месечно)	334	123	457
Никогаш (Нема сексуално насилство)	4	4	8

Повеќе од половина, односно 53% од испитаниците мислат дека во Р. Македонија секојдневно има случаи на сексуално насилство. 38% сметаат дека случаи на сексуално насилство има еднаш неделно. Интересно е тоа што најголемиот дел од машките испитаници, односно 44% го делат ова мислење.

Само 9% од испитаниците сметаат дека случаи на сексуално насилство во Македонија има еднаш месечно.

Прашањето е поставено во однос на севкупниот број на случаи на сексуално насилство, пријавени и непријавени, регулирани со закон или нерегулирани, но оставено е на слободна интерпретација на испитаниците.

2.4 Пријавување на случаи на сексуално насилство

Онлајн прашалникот содржеше и прашање „Дали и на кој вид на сексуално насилство сте биле изложени?“ 35% од лицата одговориле дека биле жртви на некоја форма на сексуално насилство, од кои 1696 жени и 132 мажи.

Табела 15: Одговори на лицата кои го пополниле онлајн прашалникот за изложеност на некаква форма на сексуално насилство

	Жени	Мажи	Вкупно
Сексуално вознемирување	1253	91	1344
Сексуално вознемирување на работно место	311	29	340
Сексуален напад (силување)	132	12	144
Не биле жртва на сексуално насилство	2974	639	3613

Секој трет испитаник од онлајн прашалникот бил жртва на некој облик на сексуално насилство.

Поделба на испитанци-жртви на сексуално насилство по пол

Од вкупно 4391 жена испитаничка 1696 жени одговориле дека во текот на својот живот биле изложени на некоја форма на сексуално насилство, што ги прави 39% од вкупниот број на жени кои го пополниле прашалникот.

Табела 16: Жени жртви на сексуално насилство

Вид на сексуално насилство	Број
Сексуално вознемирување	1253
Сексуално вознемирување на работно место	311
Сексуален напад силување	132

132 жени или 3% од вкупниот број (4391) жени испитанички изјавиле дека биле силувани. Дополнително 15 жени навеле дека преживеале обид за силување.

Од вкупно 745 мажи испитаници, 132 мажи односно 18%, одговориле дека биле жртви на сексуално насилство. 12 мажи или 1,6% од вкупниот број изјавиле дека биле силувани.

Табела 17: Мажи жртви на сексуално насилство

Вид на сексуално насилство	Број
Сексуално вознемирување	91
Сексуално вознемирување на работно место	29
Сексуален напад силување	12

69 или 20% од малолетните испитаници се изјасниле дека биле жртви на сексуално вознемирување, а неколкумина од нив и на обид за силување.

Дел од Коментарите на испитанички/ци на прашањето „Дали и на кој облик сексуално насилство сте биле изложени?“¹⁷

Нападната од страна на непознато лице, но за среќа беше без последици бидејќи сторителот избега пред да ме повреди на било кој начин. Но сепак остави доживоотен страв кој неможе лесно да се преброди
Испитаничка: Жена, 18-25год

Неуспешен обид за силување. Го искршив од котек и до денес не ми е криво.
Испитаничка: Жена, 26-

Сексуален напад - обид за силување

Експлицитно дофрлање и покажување гениталии од непознати постари мажи на улица
Испитаничка: Жена, 26-35год

Сексуален напад без пенетрација (допирања и сл.)
Жена, 26-35год

Сексуални допири од гинеколог
Испитаничка: Жена, 45+ год

Обид за силување.

Испитаничка: Девојка, 14-17год

Свиркање и довикување на улица, следење, кажување погрдни изрази
Испитаничка: Девојка, 14-17год

принудување на сексуален однос од страна на партнер

Испитаничка: Жена, 36-45год

Insistiranje i neposakuvani dopiri, za sreќja bezuspesno
Испитаничка: Жена, 45+ год

Domашna seksualna zlopotreba
Испитаничка: Жена, 26-35 год.

не се работи за обљуба, туку за други полови дејствија од возрасно лице
Испитаничка: Жена, 26-35год

обид за сексуален напад

Испитаничка: Жена, 26-35год

¹⁷ Коментарите се пренесени во оригинална форма без дополнувања, измени или граматички корекции.

Графикон 9: Одговори на испитаници на онлајн прашалник



Секој втор испитаник познава некој што бил жртва на некој облик на сексуално насилство.

Испитаниците беа прашани доколку биле жртва на сексуално насилство дали би му кажале на некого и на кого?

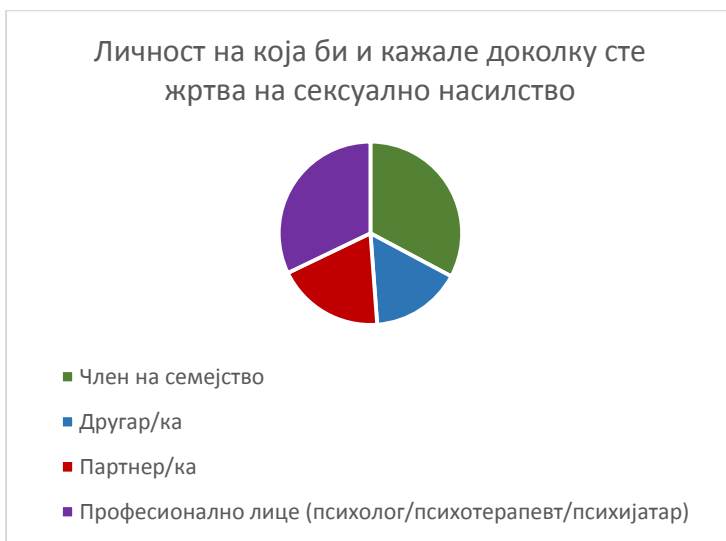
Табела 18.

	Жени	Мажи	Вкупно
Да	3698	534	4232
Не	53	24	77
Не знам	640	187	827

82% од испитаниците би кажале некому доколку биле жртва на сексуално насилство, само 1% не би кажале никому, а 16% од испитаниците не знаат дали би кажале некому.

Во однос на тоа кому би кажале испитаниците доколку се жртва на сексуално насилство, каде што имаат можност да означат повеќе одговори, тие одговориле:

Графикон 10.



Поделени по пол, одговорите на испитаниците се следните:

Табела 19.

	Жени	Мажи	Вкупно
Член на семејство	2755	364	3119
Другар/ка	1268	256	1524
Партнер/ка	1555	257	1812
Професионално лице (Психолог/Психотерапевт/Психијатар)	2636	420	3056

Испитаниците најголема доверба за споделување на искуството како жртва на сексуално насилство имаат во семејството. 61% изјавиле дека ова би го споделиле со член на семејството. 59% би споделиле дека биле жртва на сексуално насилство со професионално лице (психолог/психотерапевт/ психијатар). 35%

би го споделиле ова со својот/та партнер/ка. Најмал процент на испитаници односно 29% би споделиле дека биле жртва на сексуално насилство со својот/та другар/ка.

Доколку се жртва на сексуално насилство испитаниците беа запрашани каде би го пријавиле тоа, на што нивните одговори се следните:

Графикон 11.



Дел од испитаниците во местото за дополнителен коментар навеле дека не би пријавиле никаде бидејќи немаат доверба во институциите особено во полицијата, а дел од нив ги навеле и здравствените установи и медиумите како место каде што би пријавиле сексуално насилство.

Дел од коментарите на испитаниците во однос на тоа зашто не би пријавиле сексуално насилство во институциите, пренесени во оригинална верзија:

„Тешко прашање.. Не знам кој од горенаведените стварно би превзел нешто“ - жена 18-25 год.

„Во полициска станница мислам дека само ги исмејуваат луѓето и не постапуваат соодветно“ - жена 36-45год.

„Не верувам на никого, овде жената што е жртва е осудена и обележана“ - жена 45+ год.

„Секаде, но дали некој ќе ти помогне и дали ќе се преземе нешто е знак прашање“ - жена 26-35год.

„Немам доверба во предложените институции“ - Жена 36-45 год.

„Сметам дека полицијата не си ја врши добро работата.“ - жена 18-25год.

„Невладина организација би ми била приоритет со оглед на непрофесионализмот на полицијата, а посебно на било кој центар за социјални работи.“ - маж 18-25год.

„Веројатно би се јавила на некој телефон каде се третираат вакви прашања. Дефинитивно не би пријавила во полиција каде обично работат мажи и не се обучени за комплексноста на ова прашање“ - жена 18-25 год.

„Нема прикладни институции кои може да реагираат соодветно“- Жена 18-25 год.

„Не пријавив, од страв за тоа дека можам да си навлечам поголеми проблеми :(“

Жена 26-35год

„Не знам. Од претходни искуства, немам доверба во полицијата, но и заради тоа и во другите институции.“- девојка 14-17 год.

„Не сум пријавила во МК бидејќи не функционира системот. Единствено ја напуштив државата и се преселив во држава во која мобинг и сексуално насилство се строго забранети и регулирани во поголемите фирми, а и жртвите добиваат

комплетна поддршка при совладување на психилошките последици од сексуалното насилство.“ - жена 26-35 год.

„Нема соодветна институција која навистина се грижи за жртвите и дејствува соодветно кај жртвите на сексуално насилство“ - Жена 36-45 год.

„Нема да се пријават пософистицирани облици на насилство. Само доколку е проследено со физичко насилство, силување и сл. А ако шефот секојдневно кажува невкусни и непристојни шеги и мисли дека е интересно да прави сексуални инсинуации, каде да се пријави тоа? Ќе испаднеме будали и наивни. А со нивните сопруги и ќерки да се однесува некој така не им се допаѓа..“ - жена 36-45год.

„Не знам, но во полиција сигурно не, немам доверба дека доколку јас или било кој каже во полиција би се превзело нешто или би се помогнало. Не функционира кај нас тоа на начин како што треба“ - жена 26-35год.

„Ниту една од горенаведените не знам дали ќе направи нешто ако им се пријави таков случај во нашава држава, мислам дека ќе играат голема улога тука одма врските кој беше, што беше, аха го знам па телефоните одма брат фаќај го овој адвокат ова и ова се случува, па овака и овака ќе кажеш на суд, па спремниот адвокат експерт за такви случаи со големи врски во судот кажува како да се постапи и на крај никому ништо. Затоа најискрено не знам каде би пријавила:(“ - жена 36-45год.

Од фокус групата со невладините организации кои нудат услуги на жртви на семејно насилство дознавме дека во сервисите за жртви на насилство кои нудат психо-социјална поддршка ретко доаѓаат жртви на сексуално насилство т.е. ретко кажуваат дека го доживеале.

Жртвите кои доаѓаат во шелтер центрите најчесто не ги препознаваат силувањето во брак и забраната за користење на

контрацептивни средства како сексуално насилство. Најчесто жртвите пријавуваат само физичко насилство.

Жртвите кои се јавуваат на бесплатните СОС линии само го споделуваат сексуалното насилство кое го доживеале, за да им олесни. Иако им се даваат инструкции каде да пријават и што да направат следно, ретко го пријавуваат бидејќи немаат доверба во институциите - како што велат тие. Жртвите не го препознаваат сексуалното вознемирување како еднакво опасно и страшно како физичкото насилство или силувањето. Во најголем дел кога жртвите пријавуваат некој вид на насилство, тоа е проследено и со други видови на насилство.

Од интервјуто со гинекологот од Гинеколошко – акушерската клиника – Скопје беа добиени следниве информации: Гинеколошката клиника во Скопје работи со жртви на сексуално насилство кога тоа е физичко, односно силување, и кога има физички повреди при сексуалниот напад или обидот за сексуален напад (силувањето). Во однос на водење евиденција за жртви на силување и други форми на сексуално насилство, на Клиниката за гинекологија и акушерство не се во можност да ја водат, затоа што тие не одлучувале дали се работи за силување/сексуално насилство или не. Имено, гинекологот дава само медицинска слика и санира повреди доколу постојат. Вештачењето дали е некој жртва на сексуално насилство е работа на судската медицина.

Во однос на протоколи за работа со жртви на сексуално насилство беше добиена информација дека постојат, односно треба да се користи прирачникот на Светска здравствена организација за Клинички менаџмент за жртви на силување, каде се опишани и специфични чекори за постапување на здравствениот персонал со жртвите на силување. Мислењето на интервјуираниот гинеколог е дека здравствените работници не се обучени да постапуваат соодветно, а во насока да се заштити жртвата од ревиктимизација и при тоа да се обезбедат докази

соодветно и навремено. Искуството покажува дека дури и во случаи кога постои сомневање дека се работи за силување и жртвата се упатува на гинеколошки преглед, несоодветното постапување доведува до уништување на доказите. Доколку жртвата пријави силување, а се постапи погрешно, се губи случајот.

Многу често гинеколозите одбиваат да работат со потенцијални жртви на сексуално насилство поради непостоење на протоколи за постапување, а заради самосвесноста за неоспособеноста да делуваат и стравот да не направат грешка и завршат на суд - вели вработената на ГАК.

Во однос на пријавувањето на сексуално насилство од страна на здравствените работници, тие имаат обврска да пријават случаи на семејно насилство. Кога станува збор за жртви на силување, според прирачникот за Клинички менаџмент за жртви на силување, треба да се обезбедат докази, а случај се покренува само доколку жртвата даде дозвола. Здравствените работници ја информираат жртвата кој е бенефитот од обезбедувањето на докази, за евентуално покренување на случај во иднина. Неретко жртвите на силување се уплашени и немаат можност да го пријават истото во моментот кога се случило, па затоа е значајно да се обезбедат докази.

Од интервјуто со вработен во Центарот за социјална работа дознаваме дека во оваа институција најчесто се пријавуваат случаи на семејно насилство и за истите постои протокол по кој се постапува. Многу се ретки случаите во кои жртви на сексуално насилство побарале помош од овие служби, но се случувало жртви кои пријавуваат семејно насилство во текот на постапката да признаат дека во рамки на бракот биле изложени и на сексуално насилство. Најчесто доколку жртвата на сексуално насилство е дете тогаш се вклучуваат сервисите на Центрите за социјални работи, кои на жртвата и нудат психосоцијално советување и поддршка.

Пријавување на сексуално вознемирување на работно место

Од интервјуто со адвокатката во однос на пријавувањето на сексуалното вознемирување на работно место дојдовме до сознанија дека дел од жртвите молчат и го трпат сексуалното вознемирување на работното место, другиот дел не се ни свесни дека се жртви на вознемирување. Според неа ретко, скоро никогаш, се случува жртвите да побараат правна заштита од сексуално вознемирување на работно место, најчесто поради страв да не го изгубат работното место, страв да не бидат обвинети дека тие го испровоцирале чинот и срам од реакцијата на околината.

Правните експерти сметаат дека Законот за заштита од вознемирување на работно место има одредени слабости кои се увидени при неговата имплементација. Жртвата е таа што покренува постапка пред работодавецот кој е правен застапник на местото каде што жртвата работи и доколку работодавецот е сторителот на сексуалното вознемирување (што во најголем број од случаите е), жртвата треба пред него да ја покрене постапката. Постојат и случаи во кои може да се прескокне таа постапка, меѓутоа повторно таа постапка се води согласно Законот за работни односи и Законот за заштита од вознемирување на работно место.

Понатаму, таа смета дека постапката за пријавување на сексуално вознемирување на работно место е проблематична и од аспект на потребата од сведок од работното место кој ќе го посведочи чинот на сексуално вознемирување. Товарот на докажување е отежнителна околност бидејќи при сексуалното вознемирување најчесто нема сведоци, нема материјални докази, па жртвите одат на психолошко вештачење, каде доктор специјалист треба да утврди дали претрпеле некој вид на вознемирување. Товарот на докажување наместо врз жртвата треба да биде врз сторителот на сексуалното вознемирување.

2.5 Медиумско известување за случаи на сексуално насилство

Во ова истражување беа разгледани известувањата на медиумите во врска со случаи на сексуално насилство во Р.Македонија, во периодот од 2012 до првата половина на 2017 година. Тоа што може да се заклучи е дека 90% од објавите и известувањата на случаи на сексуално насилство, најчесто силување, се случуваат само кога жртвата е дете/малолетник под 14 години односно кога се работи за случаи на педофилија и/или во случаи на родосквернавање, односно силување во рамките на семејството.

Во ретките случаи кога се објавува сексуално насилство врз девојка/жена, насловите кои ги пишуваат се сензационалистички, несензибилни, без емпатија кон жртвата, а текстовите алудираат на вина за сексуалното насилство во жртвата. Главна тема на обработка во нивните текстови е како била облечена жртвата во моментот на сексуалниот напад, во кое време од ноќта се движела по улиците, дали била под дејство на алкохол и сл. Најчесто податоците за сторителот на сексуалното насилство се објективни.

Сензационализмот на медиумите исто така може да се забележи и во огромниот број на објави за случаи на сексуално насилство кои се случуваат во светот, како што се групни силувања, секс-скандали на политичари или други јавни личности, силувања од страна на војници и сл.

Медиумите имаат многу значајна улога во подигнување на свеста на граѓаните за постоење на сексуалното насилство во Македонија. Со објавување само на случаи на сексуално насилство врз возрасни девојки и жени, кога тоа се случува во другите земји од светот, го прават далечно за граѓаните и го претставуваат сексуалното насилство како нешто што се случува само во другите земји од светот, не и кај нас.

Самото алудирање на вина на жртвата за сексуалното насилство кое и се случило, ги поттикнува и читачите/гледачите да ја бараат вината за сексуално насилство во жртвата, а не во сторителот.

Поглавје III

Генерални Заклучоци

Генерални заклучоци

1. Во македонското законодавство се само делумно опфатени формите на сексуално насилство. Имено, како кривични дела препознаени се силувањето и присилната проституција. Останатите видови на сексуално насилство како сексуалната злоупотреба и сите акти кои таа ги вклучува не се јасно дефинирани и е оставено на слободно толкување на судот и обвинителството. При што, одлуката за што сè опфаќа терминот „полово дејствие“ како и тежината на истото, ја носи обвинителството. Недефинираноста на терминот „полови дејствија“ доведува и до непознавање на сите акти кои означуваат сексуално насилство.
2. Силувањето во интимно партнерско или семејно насилство не е предвидено како посебно кривично дело, ниту пак тоа се смета за отежнителна околност.
3. Регулирањето на сексуалното насилство во рамки на Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, повторно е недоволно објаснето и дефиницијата е премногу општа, што остава простор за слободно толкување кое зависи од познавањата и сензибилираноста на судот. Поради тоа, постои можност и жртвата да не добие соодветна заштита од Центарот за социјална работа.
4. Од другите форми на сексуално насилство, сексуалното вознемирување на работно место е уредено во Законот за работни односи и во Законот за заштита од

вознемирување на работно место, иако постојат недостатоци и во овие законски решенија, особено во однос на заштитата на жртвите и обезбедување на соодветна помош и поддршка.

5. Ниедна од формите на сексуално насилство не е препознаена како форма на родово засновано насилство, а жените и девојчињата не се препознаени ниту пак се третираат како особено ранлива категорија.
6. Законите не се направени од аспект на жртва, и не се доволно сензибилизирани.
7. На национално ниво сè уште не постојат сервиси специјализирани за нудење помош и поддршка на жртвите на сексуално насилство. Постои најава за отварање на три кризни центри за жртви на силување и еден Центар за згрижување на жртви на сексуално насилство.

Заклучоци од интервјуа и фокус групи

8. Помош и поддршка жртвата може да добие во граѓанските организации, но и во овој сектор не постојат специјализирани сервиси за оваа форма на родово засновано насилство, односно поддршката најчесто ја нудат организации кои првенствено се фокусирани на заштита на жени жртви на семејно насилство.
9. Од аспект на сензибилизираност на институции, имаме мало или ниско препознавање на сите различни форми и облици на сексуално насилство врз жените. Сексуалното насилство како посебна форма се препознава најчесто кога се работи за злоупотреба на деца.

10. Статистиките со кои располага МВР се само во однос на број на сторени кривични дела и број на сторители, но не и на жртви. Ваквиот начин на прибирање на статистички податоци е несоодветен и не дава слика за состојбата со сексуалното насилство во Македонија. Ситуацијата е слична и со другите институции. Имено, ниту Јавното обвинителство ниту судот водат родово разделена статистика, па оттаму и поголемата изложеност на жените и девојчињата на различни форми на сексуално насилство не е видлива.
11. Здравствените работници не се доволно едуцирани и информирани за постоечките протоколи за постапување со жртви на сексуално насилство и поради тоа најчесто се повлекуваат и реагираат на соодветен начин.
12. Непрофесионалноста, несензибилизираноста и недоволната обученост на полициските службеници се една од пречките за пријавување на случаи на сексуално насилство.
13. Во МТСП постојат протоколи за постапување со жртви на семејно насилство и Протокол за постапување во случаи на злоупотреба на деца, но протоколи за постапување со жртви на сексуално насилство нема.
14. Силувањето во брак е недоволно препознаено, иако најголем број од жртвите на силување кои доаѓаат во ГАК изјавуваат дека сторителот е актуелен партнер/ сопруг.
15. Во сервисите за жртви на семејно насилство кои нудат психо-социјална поддршка ретко доаѓаат жртви на сексуално насилство т.е. ретко кажуваат дека го доживеале.

16. Жртвите кои доаѓаат во шелтер центрите најчесто не ги препознаваат силувањето во брак и забраната за користење на контрацептивни средства како сексуално насилство. Најчесто жртвите пријавуваат само физичко насилство.
17. Жртвите кои се јавуваат на бесплатните СОС линии само го споделуваат сексуалното насилство кое го доживеале, но не се спремни да го пријават поради недоверба во институциите. Жртвите не го препознаваат сексуалното вознемирување како форма на насилство, како што ги препознаваат физичкото насилство или силувањето.
18. Сексуалната работа е криминализирана во Македонија, па ова е ограничувачки фактор во однос на пријавување на сексуално насилство од страна на сексуалните работници/чки.
19. Најголемиот број на сторители на сексуално насилство врз сексуалните работници се всушност полициските службеници кои ја злоупотребуваат својата службена должност и моќ која им ја носи професијата. Полициските службеници го вршат сексуалното насилство врз сексуалните работници најчесто под уцена дека ќе ги приведат доколку не ја добијат сексуалната услуга.

Заклучоци од онлајн прашалник:

20. Најпрепознаена форма на сексуално насилство е половиот напад од познато/непознато лице (силување).
21. Силувањето и принудувањето на сексуален однос во интимна партнерска врска е препознаено како форма на сексуално насилство.

22. Сексуалното вознемирување и неговите различни облици се најмалку препознаени од пошироката јавност како сексуално насилство. Ниту жртвите, ниту насилниците го препознаваат сексуалното вознемирување особено кога се случува на јавни простори.
23. Сексуално вознемирување каде што постои физички контакт помеѓу сторителот и жртвата односно непосакваните допири, се најмногу препознаени како облик на сексуално вознемирување.
24. Сè повеќе се препознава сексуалното вознемирување на интернет или преку социјалните мрежи како форма на сексуално насилство.
25. Сексуалното вознемирување многу ретко се пријавува, особено во полиција, поради недовербата во институциите.
26. Сексуалното вознемирување на работно место иако е препознаена форма на сексуално насилство е недоволно пријавувана поради стравот на жртвата од можните последици (губење на работното место).
27. Пристапот на полициските службеници е обесхрабрувачки и ги одвраќа жртвите од пријавување на сексуалното насилство, особено во помалите средини.
28. Меѓу општата популација сè уште во голема мера преовладуваат стереотипни размислувања кои дел од одговорноста за сексуалниот напад ја ставаат кај жртвата.

Митови и факти за сексуалното насилство

МИТОВИ ¹⁸	ФАКТИ
Жените/девојките во најголем број од случаите велат дека се силувани за да си ја заштитат репутацијата.	Статистиките во САД велат дека само 2% од пријавените силувања биле лажни. Ова е типично оправдување кое го користат силувачите за да ја понижат и заплашат жртвата на силување.
Секоја жена/девојка треба да преземе одговорност со цел да го спречи нејзиното евентуално силување.	Единствено одговорен за силувањето е сторителот. Жртвата не е таа која го предизвикува силувањето. Ваквите убедувања го произведуваат стравот, срамот и чувството на вина кај жртвите на сексуално насилство, па тие го избегнуваат пријавувањето само за да не бидат осудувани и обвинувани од општеството за она што им се случило.
Жена/девојка која излегува сама навечер или е облечена провокативно се става во позиција да биде силувана.	Без согласност на двете страни, сексуалниот чин е силување, независно од тоа во какви околности се јавува. Поголемиот процент силувања вушност ги вршат познати лица за жртвата, еднакво дење колку и ноќе. Однесувањето на жртвата има многу малку врска со насилството што е извршено врз неа. Начинот на облекување и изгледот, не се во корелација со изборот на силувачот кој ќе биде жртва.
Мажите не можат да бидат силувани.	Мажите како и жените, стануваат жртви од идентични причини: потребата на напаѓачот да понижи и потчини. Околу 5-10% од жртвите на сексуално насилство се мажи.
Силувањето е последица на неконтролирана сексуална желба.	Силувањето не е доброволно и се остварува по пат на присила со заканување или со употреба на физичка сила. Силувањето е намерен акт на насилство и претставува манифестирање на моќ, контрола и доминација, а не на неконтролирана сексуална возбуда или желба.

¹⁸ Кениг Н. 2011, Насилство: родова перспектива, Скопје

Користена литература

1. Деаноска-Трендафилова А., Мујоска Е., Истанбулската (CANVIO) конвенција и казненоправната заштита на децата од сексуално насилство, Македонска ревија за казнено право и криминологија

2. Чачева В., Мирчева С., Запоставени и жигосани - Анализа на состојбата: Сексуална злоупотреба на деца, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања при Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ – Скопје, UNICEF, Скопје, 2010

3. Димушевска Е., Саит З., Доковска Н., Водич во терминологијата за родово базирано насилство за новинари и медиумски работилници, Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – Глас против насилство, Скопје, 2016

4. Здужение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените-ECE, Водич за заштита на сексуалните работници од насилство, Скопје, 2017

5. Гелевска М., Институционален одговор и организациски политики во однос на насилство на работно место, психичко вознемирување и сексуално вознемирување, Здужение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените-ECE, Скопје, 2013

6. Реактор-истражување во акција, Истражување на опсегот на родово-базирано насилство врз жените и девојките на јавните места во Скопје, Скопје, 2012

7. Кениг Н., Насилство: родова перспектива, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Филозофски факултет, Скопје, 2011

8. Кениг Н., Известување за семејното насилство во печатените медиуми: состојба и препораки, Македонска ревија за казнено право и криминологија, Скопје, 2013

9. Димушевска Е., Шкриељ С., Мапирање на достапните услуги за жени жртви на насилство во Република Македонија, Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство, Скопје, 2016

10. Здужение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените во РМ, Насилство врз жени на работно место (Психичко вознемирување и сексуално вознемирување), Скопје, 2011

11. Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници, Годишен извештај на Коалицијата СЗПМЗ 2016

12. Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници, Годишен извештај на Коалицијата СЗПМЗ 2015

13. Здружение за унапредување на родовата еднаквост Акција Здруженска, Состојбите со родовата еднаквост на пазарот на трудот, достоинството, интегритетот и одово заснованото насилство во Полошкиот регион, Скопје, 2016

14. Закон за заштита од вознемирување на работно место (Службен весник на РМ, бр. 79 од 31.5.2013 година)

15. Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство (Службен весник на РМ, бр. 138 од 17.09.2014 година)

16. Закон за работните односи (Службен весник на РМ, бр. 74 од 8.05.2015 година)

17. Закон за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на Република Македонија бр.50/2010)

18. Кривичен законик (Службен весник на Република Македонија, број 37/96).

19. Global and regional estimates of violence against women, Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, WHO, Department of Reproductive Health and Research, London School of Hygiene and Tropical Medicine, South African Medical Research Council, 2013

20. Конвенција на Совет на Европа за спречување и борба против насилство врз жени и домашно насилство (Истанбулска Конвенција) <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>

21. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence <https://rm.coe.int/16800d383a>

Националната Мрежа Против Насилство врз Жените и Семејното Насилство е основана во 2010 година, од дваесет граѓански организации кои работат на превенција и борба против насилството врз жените и семејното насилство. Моментално мрежата брои 27 организации членки.

Мисијата на мрежата е координирано делување на граѓански организации во насока на унапредување на политиките и практиките за справување со проблемот на насилство врз жените и семејно насилство. Мрежата се стреми кон препознавање на женските човекови права и нивна афирмација во Република Македонија.

Визијата е да создадеме општество ослободено од насилство во кое жените ќе можат целосно да ги реализираат своите потенцијали и способност за креирање на општество на еднакви можности.